

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ФИЛОСОФИЯ”

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление: 2.3. Философия

Научна специалност: История на философията

ПЪТЯТ НА ШОПЕНХАУЕР ОТ ОСНОВАВАНЕ НА ПОЗНАНИЕТО КЪМ МЕТАФИЗИРАНЕ НА ВОЛЯТА

Докторант:

Атанаска Георгиева Чолакова

Научен ръководител:

Проф. дфн Валентин Канавров

Благоевград, 2015

Дисертационният труд е обсъден и одобрен за защита на заседание на Катедра „Философия” към Философски факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски”, проведено на 01.12.2014 г.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 13.02.2015 г. в зала № 412 на УК1 на Югозападен университет „Неофит Рилски” пред жури в състав:

Научно жури:

Доц. д-р Георги Донеv – председател

Проф. д-р Иван Камбуров

Проф. дфн Нина Димитрова

Проф. дфн Димитър Цацов

Проф. дфн Валентин Канавров

Дисертационният труд е в обем от 230 стр. и се състои от увод, четири глави, заключение и литература. Литературата съдържа 243 заглавия на български, руски, немски и английски език.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

УВОД

I. РЕПРЕЗЕНТАТИВНО ОСНОВАВАНЕ НА ПОЗНАНИЕТО

§ 1. Същност на репрезентативния модел. Шопенхауеровият метод и неговите теоретикопознавателни предпоставки. Граници и проекции

1.1. Проблематизация и значение на термина „представа”. *Vorstellung-Idea-Representation*

1.2. Представата, или новият метод в познанието

§ 2. Законът за достатъчното основание като граница на репрезентативния теоретикопознавателен концепт. Обща историкофилософска характеристика

2.1. „За четирикратния корен на закона за достатъчното основание” в контекста на извеждане на гносеологическата проблематика

2.2. Идейна и понятийна трансформация – между първото и второ издание на „За четирикратния корен на закона за достатъчното основание”

§ 3. Законът за каузалността като форма на закона за достатъчното основание

3.1. Шопенхауер и шотландската философия

3.1.1. Хюмовата концепция за каузалността

3.1.2. Каузалността – критиката на *Томас Рид* към *Дейвид Хюм*

3.1.3. Каузалността – *Томас Браун* и *Дейвид Хюм*

Общи изводи от гносеологическата проблематика

II. ЕКСПЛИКАЦИЯ НА ЧИСТОТО ПОЗНАНИЕ: МЕЖДУ ПРЕДСТАВАТА И ВОЛЯТА

§ 1. Шопенхауерова интерпретация на идеята – между волята и представата

§ 2. Чисто познание, чист субект на познанието. Мигновеността

2.1. Гениалност

2.2. Безумие

§ 3. Проекции на Шопенхауеровата философия в музиката – *Рихард Вагнер*

Общи изводи от Шопенхауеровото философиране на чистото познание

III. МЕТАФИЗИРАНАТА ВОЛЯ, ИЛИ „ИРАЦИОНАЛНОТО” РЕШЕНИЕ

§ 1. Метафизиране на волята – характеристика и значение

1.1. Волята към и откъм Шопенхауер. Етически проекции

1.2. Волята като алтернатива на разума

§ 2. Познание на волята. Обективации на волята

2.1. Обективация/и/ на волята

2.2. Тялото. Експликация на философската истина, или за непосредственото познание на нещото само по себе си

Общи изводи от Шопенхауеровия метафизичен проект

IV. АНТИПЕСИМИСТИЧНИЯТ НИХИЛИЗЪМ НА ШОПЕНХАУЕР

§ 1. Релацията песимизъм – ниҳилизъм. Онтологично обосноваване на песимизма в Шопенхауеровата философия

1.1. Песимизмът като следствие от познанието на волята

1.2. Онтологично обосноваване на песимизма през XIX век – *Джакомо Леонарди*

§ 2. Следшопенхауеров песимизъм

2.1. Песимистични проекции в литературата – *Лев Николаевич Толстой, Иван Тургенев, Томас Харди*

2.2. Песимистични проекции във философията

2.2.1. Философия на несъзнаваното – *Карл Едуард фон Хартман*

2.2.2. Радикалният песимизъм на *Филип Майнлендер*

§ 3. Ниҳилистичното решение на песимистичния проблем – Антипесимистичният ниҳилизъм

3.1. Шопенхауеровото *das Nichts*

3.2. Онтологичното ниҳилизиране

3.3. Следшопенхауеров ниҳилизъм – *Фридрих Ницше*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ЛИТЕРАТУРА

1. ПРЕДМЕТ И ЦЕЛИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Предмет на дисертацията е опитът за преосмисляне на Шопенхауеровата система, както и нейното топологизиране в западния историкофилософски контекст. Последното непосредствено полага и някои от **целите**: да се проследи аналитично вътрешният генезис в идеите на немския философ от основаването на познанието към метафизизирането на волята, да се изведе същината при опита за систематично полагане на ирационалната метафизика на волята в нейната резултираща противоречивост, да се въведе антипесимистичният нихилизъм в интерпретацията му на собствен Шопенхауеров опит за преодоляване на същата тази противоречивост.

2. ТЕЗА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основната теза на настоящата дисертация е реконструирането и преосмислянето на Шопенхауеровата философска система като неуспешен опит за ирационална метафизика на волята, резултираща в обосноваването на онтологичния песимизъм. На базата на последното се извежда антипесимистичният нихилизъм като средство за преодоляване на противоречието на подобна система. Така този проект се мисли в историкофилософското поле на деветнадесети век като един от последните значими систематични философски проекти, чиито проекции и вътрешни противоречия предпоставят появата на иновативното последващо философско тематизиране на субекта в интерпретацията му на волеви субект откъм неговата несъзнавана, ирационална и инстинктивна природа.

3. МЕТОДОЛОГИЯ

Методологията на настоящето изследване е историкофилософският прочит и анализ на Шопенхауеровата философия, нейното полагане и херменевтична реконструкция в полето на деветнадесети век, както и проекциите ѝ в последващите философски спекулации откъм общото ѝ историкофилософско и общокултурно значение. В този смисъл някои от проблемите се подлагат на анализ посредством *предшопенхауеровите* концептуализации, както и *следшопенхауеровите* концептуализации, но с интенция към собствено Шопенхауеровите тези.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Историкофилософската реконструкция на Шопенхауеровата философия представя в идейния ѝ вътрешен генезис няколко съществени резултата. Те се анализират, извеждат и проблематизират посредством вглъбяването в собствено Шопенхауеровите тези, както и очертаването на интерпретативния херменевтичен хоризонт отвъд тях.

Предметът и целите на изследването систематично се теоретизират в четири глави. В края на всяка глава се представят общите изводи на изследването.

Първата глава *Репрезентативно основаване на познанието* е разделена в три параграфа, полагащи за свой основен проблем Шопенхауеровото основаване на познанието. В този контекст се извежда възможността за проблематизация на някои съществени концепти, внедрени изцяло в анализа на новия познавателен модел. При разкриването на тези концепти се следва изцяло собствената им Шопенхауерова експликация. Проецира се и общата проблема на репрезентативността чрез смисловото полагане на термина *Vorstellung* при Шопенхауер. В релация с репрезентативния модел теоретично се обосновава значението на четирикратността на закона за основанието, представена в дисертацията му *За четирикратния корен на закона за достатъчното основание*. Извежда се Шопенхауеровата диференция между разум и разсъдък в контекста на обосноваване изначалната роля на разсъдъчното познание и неговото значение в теоретикопознавателния метод.

На базата на тази интерпретация се оформят и обосновават значението и границите на познанието чрез общото им полагане в репрезентативния теоретикопознавателен модел. Основните фокуси на главата са свързани с историкофилософския анализ на закона за основанието (Лайбниц), както и Шопенхауеровото му принципиране като единствен синтетичен априорен закон. Новият метод в познанието експлицира представата не само като изначална за познанието, но и предполага ролята на закона за основанието като обосноваващ всяко възможно познание, с което се задават и границите на познанието изобщо.

Така се начертава друг, страничен фокус, следващ разкриването на вътрешния генезис в идеите на Шопенхауер в релация с философската експликация на каузалността, чрез полагането ѝ в различен мисловен контекст, респ. откъм шотландската философия. Предпоставката за това е проследяване на историкофилософската проблематизация на каузалността откъм нейната априорност, релацията причина-следствие, както и собствено Шопенхауеровото извеждане на причината като необходима промяна.

Анализирани са конкретни тези от концептите на Томас Рид, Дейвид Хюм и Томас Браун. Проблематизацията на *common sense* при шотландските мислители представя сам по себе си опит за обосноваване на разсъдъчното познание и неговото принципиране. Извежда се Ридовата експликация на каузалността в контекста на активните способности (*active powers*) в контрапозиция на Хюмовото апостериорно обосноваване на каузалността. Проблематизира се терминът *power* в неговото значение при тримата шотландски мислители. Всички тези концепти се мислят откъм шотландската реакция на Хюмовия скептицизъм и в този контекст се подчертава важноста им в европейската философия.

Репрезентативното основаване на познанието е изначалният път, по който Шопенхауер поема в своята философия. Изцяло в контекста на европейската систематична философия полагането на гносеологията за начало на *Светът като воля и представа* има проекции към рационалното философстване. Откъм репрезентативния модел Шопенхауеровата философия представлява система на разсъдъчното познание, това е и първата стъпка на философа в опита му да измести разума от мястото му на единствен и абсолютен съдник в познанието.

На базата на това теоретичното основаване на познанието е една от проекциите към извеждането на ирационалното основание на съществуващото като воля. Това основаване е методологизирано с езика на рационалното философстване, но представя и неговата недостатъчност откъм общия ирационален концепт чрез снемането на принципиращата функция на разума.

Втората глава ***Експликация на чистото познание: между волята и представата*** е с интенция към аналитичното обосноваване на чистото познание,

разкриващо по Шопенхауер „адекватната обектност”, изразена чрез изначалната и най-обща форма на представата, в интерпретацията ѝ на чиста представа, идея, като предмет и основа за всяка естетика. Проблематизира се извеждането на представата (*Vorstellung*) в контекста на нейната „чиста” интерпретация, отвъд закона за основанието. Чистата представа, или Платоновата идея при Шопенхауер се разкрива в нейната неавтономизираност спрямо съзнанието. Предходното поставя критическото преосмисляне на експлицираното естетическо познание в интерпретацията му на първи опит за преодоляване на ирационалната метафизика, респ. проблематизацията на метаволунтаристичния интелект. Така интелектът като интелект на чистия субект на познанието се мисли в неговото самоотричане, елиминиране на всякакво искане и интерес, респ. отвъд субективните му характеристики, произлизащи от волята.

Основният фокус е въвеждането на мигновеността на чистото познание. Спецификата на чистото познание в Шопенхауеровата естетика се определя като чисто познание на метафизичната воля, откъм самото ѝ разкриване. Положени са въпроси, свързани със собственото дискурсивно полагане на естетическите феномени и достигането до тяхното обхващане в мигновеността на чистото познание и изобщо неговата възможност.

Основната цел при експликацията на чистото познание има проекции към общия Шопенхауеров концепт за волята, както и към опита за преодоляване на нейните действия спрямо индивидуалното съзнание. Затова и чистото познание е един от пунктовете, в които най-ясно се разкрива, от една страна, Шопенхауеровият опит за снемане на песимистичното светоусещане, но от друга представя невъзможността за неговото снемане чрез идеята за характера на този вид познание и дефинирането му откъм неговата мигновеност. В анализа акцентите са поставени именно върху спецификата на тази Шопенхауерова естетическа теоретизация, експлицирайки същината на естетическото, чисто познание – неговата обща обосновка, както и специфична характеристика.

Този особен вид познание, обоснован от Шопенхауер, се мисли откъм метафизирането на волята, респ. полага се интерпретативно в неговата

недостатъчност. Чистото познание представлява аномалия в системата, разкриваща поетапно вътрешното ѝ разграждане чрез противоречията, резултиращи от метафизизирането на ирационалната воля. Концептуализирането на чистото познание е с интенция към преосмисляне на възможността за познанието изобщо откъм неговата „чистота”, респ. пълна независимост от волята.

Аналитично се проследява особената релация гениалност – безумие и нейните проекции в Шопенхауеровата естетическа теория.

В естетическата част на системата се разкриват и мащабните проекции на Шопенхауеровата мисъл при някои от най-големите и значими имена в литературата и изкуството. Анализът се насочва към една от тези проекции – при Рихард Вагнер. Извежда се общото значение на *Шопенхауеровия завършек* на *Пръстенът на Нибелунга*, както и алтернативно „продължение” или решение на Шопенхауеровата философия чрез Вагнеровия концепт за затишието на волята (*Beruhigung des Willens durch Liebe*).

Третата глава *Метафизизираната воля, или „ирационалното” решение* е анализът на собственото Шопенхауерово метафизизиране и фундиране на волята откъм значението, което то има в общия историкофилософски контекст.

Подобно метафизизиране на волята обаче отива *отвъд* нейното рационално обосноваване и в този контекст се интерпретира като преход от рационално към ирационално основаване на съществуващото. Тази визия собствено изисква деконструкция на утвърдените рационални модели, като се почне още от първичното в неговата характеризуемост. Първично е съзнанието, а то по Шопенхауер от рационално съзнание се трансформира във *волево, искащо, желаещо* съзнание. Субектът на познание е вторичен в опозиция на субекта на желание. В тази си предпоставка се моделира целият Шопенхауеров светоглед. Този проект е деструктивен, интерпретиран в контекста на рационалното философстване, той контраатакува познанието още в самата му експликация.

Фундирането на волята, метафизиката на волята в интерпретацията ѝ на противоречие откъм рационалната метафизика, обаче има и други проекции. Те задават концептуализирането на един нов вид философичност в нейната

екзистенциално-феноменологична интерпретация, както и прокарва пътя към по-късното преосмисляне на съзнанието и ролята на несъзнаваното в психическия процес. Тези проекции резултат в рефлексите на Ницше, фон Хартман, Майнлендер, Фройд и други, както и имат пряка съотнесимост с настоящата философска ситуация.

Шопенхауеровото метафизиране на волята може да се експлицира като обрат в контекста на общото ѝ историкофилософско полагане. В европейския ѝ идеен генезис волята се мисли към и откъм нейната етическа експликация. Аналитично се проследяват някои концепти в историкофилософското поле, които проблематизират именно етическата експликация на волята. Проследява се релацията воля – разум, както и интерпретацията на волята като „алтернатива” на разума. Подобно алтернативно основание на съществуващото се мисли в неговата обща експликация. Тя обаче резултира в онтологичния песимизъм, с което Шопенхауеровата метафизика на волята представя и в най-ясен план показва опита за обосноваване и издигане на ирационално основание.

Чрез концепта за обективизациите на волята този опит предполага и извежда песимистичния характер на цялата система. Метафизирането на волята води до противоречие, затова и Шопенхауеровата метафизика е негативна, но не откъм nihilизма, а към онтологизирането на волята, респ. откъм песимизма. В този аспект пълната nihilизация на съществуващото е контрапозицията, пунктът, в който Шопенхауер съзира невъзможността за полагане на ирационално основание и неговото метафизиране.

Друг от акцентите в главата е обосноваването на философската рефлексия чрез телесността или проблематизацията на тялото като опит за прокарване на „път”, „мост” между явлението и *das Ding an sich* в интерпретацията му на воля.

Последната глава ***Антипесимистичният nihilизъм на Шопенхауер*** цели въвеждане на концепта за антипесимистичния nihilизъм в интерпретацията му на същностен „завършек” на Шопенхауеровата философия и последен опит за преодоляване на противоречията, идващи от метафизираната воля като основание.

Последната глава представя общия резултат от работата откъм волята в нейната проецираност, респ. обективираност, резултираща в онтологичния песимизъм.

Антипесимистичният нихилизъм на Шопенхауер се мисли в интерпретацията, че песимистично-онтологичният проект не може да се *преодолее*, а единствено да се *разруши, деструктира, нихилизира*. В този аспект се експлицира не-каузалната зависимост между двете. Нихилизмът не се приема като изводимост, като резултат от песимистичното светоусещане на Шопенхауер, а напротив, като реакция и негова най-съществена контрапозиция.

Нихилизмът на Шопенхауер се полага изцяло чрез интерпретацията му в контекста на европейската философия. Оттук следват няколко извода: *първо* – нихилизмът на Шопенхауер има чисто антипесимистичен характер; *второ* – нихилизмът на Шопенхауер се интерпретира като опит за преодоляване на фундирането на волята като метафизично основание на съществуващото, респ. има също така антиволунтаристичен характер.

В последната глава песимизмът се анализира в неговата експликация в изследователските търсения през деветнадесети век, както и в полето на Шопенхауеровата философия до достигането до интерпретацията му като модус на съществуването. С това се извежда и неговата систематична философска концептуализация. В обособяването на песимизма като съществена част от философската система чрез Шопенхауер се дава нов вид осмисляне на това светоусещане. Така се разкрива възможността за интерпретацията му не само като отделно проявяващ се в онтологичен план феномен, а форма на спекулация, чрез която може да се разкрие единна комплексна интерпретация на съществуването. В този смисъл той е положен и мислен като резултат от онтологизацията на волята чрез концепта за обективациите. Песимистичната онтология на Шопенхауер се мисли като следствие от концептуализацията на обективираността на волята, която с думите на философа, се полага в рамките на съществуването, посредством идеята за *борбата* на обективациите.

Анализира се също така поетико-диалогичният песимизъм на Джакомо Leopardi в релация с Шопенхауер. Извеждат се проекциите на Шопенхауерия

песимизъм в литературата (Лев Николаевич Толстой, Иван Тургенев, Томас Харди), както и във философията. Последното предпоставя анализа и проблематизацията на философията на несъзнаваното при Едуард фон Хартман. Песимистичният Шопенхауеров онтологичен проект е крайният резултат от ирационалната воля, издигната за всеобщо метафизично основание. Оттук и проблематизацията на волята в нейното несъзнавано, наиндивидуално и свръхпознавателно концептуализиране полага питането за това дали тя все така може да се мисли в зависимостта ѝ от разума в предшопенхауеровото ѝ практическо теоретизиране. Ключов и определящ се интерпретира терминът *несъзнавано*, който експлицира нуждата от иновативно осмисляне на съзнанието и неговите граници.

Волунтаристичната философия предзадава негативността на съществуващото, тъй като се противопоставя на доминиращия разум, който осветлява познанието и полага субекта в неговата интерпретация на единствен и то разумен съдник. Когато на субекта на познание се оспори тази изначална роля, то резултатът бива винаги мислен към негативността и безсмислието. *Смисълът* се дава на съзнанието чрез разумна рефлексия, докато волята в ролята ѝ на метафизично начало експлицира това *без*.

Концептуализацията на волята като основополагащ компонент на несъзнаваното предзадава иновативното всеобхватно философско проблематизиране на съзнанието, прокарващо път към по-нататъшното му парадигмално полагане в психоанализата. В този аспект фон Хартмановата философия прокарва пътя между чисто философското теоретизиране на съзнанието и неговата по-късна собствено психологическа интерпретация.

Вторият значим следшопенхауеров песимистичен проект изследван в главата е представен чрез радикалния песимизъм на Филип Майнлендер. Той е първият, който философски експлицира в най-завършен вид по-късно концептуализирания от Фройд нагон към смъртта. Основната интенция, с която Майнлендер започва и завършва, е всеобхватното теоретизиране на волята в нейната интерпретация на движеща битийна сила – по този начин тя се проявява и проецира както в

природата, така и в съзнанието, а отгук и всеобхватното концептуализиране на самосъзнанието като самоцел за иманентната философия на освобождаването. Резултатът от тази теоретизация се осъществява в няколко основни пункта, експлициращи ядрото на песимистичната Майнлендерова философия. Подобно на Шопенхауер и Леопарди индивидът се лута между удоволствие и страдание, които полагат непосредственото и истинно състояние на волята за живот. Извежда се значението на иманентната етика в противовес на утвърдената от фон Хартман песимистична етика, в която се експлицира наличието на интенция към културен напредък, въпреки телеологичния факт за всеобщата деструкция. Майнлендеровият резултат трансформира Шопенхауеровата философия откъм утвърждаването на волята за смърт (*Wille zum Tode*) като потенция, заложена у човека.

Друг основен акцент на главата е анализът на Шопенхауеровата идея за *das Nichts* в контекста на европейската философия. *Нищото* е крайният продукт от Шопенхауеровия опит за ирационална метафизика, която представлява противоречие в самото понятие. Отбелязва се, че идеята за *Нищото* е изначална рефлексия в Шопенхауеровото учение, която се мисли чрез интерпретацията ѝ в контекста на европейската философия. Тази идея е и последният положен камък в *Светът като воля и представа* – с нея се слага краят и завършекът на Шопенхауеровата система. Извежда се, че разбирането на тази идея за самия Шопенхауер предполага познание на източната рефлексия, но не я полага като изначална предпоставка при теоретизацията на *Нищото*. В този контекст се посочва възможността да се отчетат и многото оригинални интерпретации на тази идея към източната мисловност, които до голяма степен допълват и разширяват познанието за Шопенхауеровата му концептуализация.

Интенцията към *Нищото* е пряко свързана със снемането както на познанието, така и на волята. Познанието в Шопенхауеровата му интерпретация е затворено в пределите на обективиралата се воля, респ. то няма автономност, чрез която да осветли човешкото битие, а единствено служи за опосредстваното представяне на ирационалната метафизирана воля в света.

В интерпретацията ѝ на основание волята е изначалност, обособяваща и предопределяща всичко съществуващо, както и всичко познаваемо. Шопенхауеровата нагласа да обоснове чистото мигновено познание може да се мисли като опит за преодоляване на действията на волята върху интелекта и като такъв представя само един от аспектите за достигане до идеята за *Нищото*. В този контекст концептуализацията на чистото познание е първата стъпка, която Шопенхауер прави против собствената си метафизика. Този опит обаче остава недостатъчен, интелектът се „откъсва” от волята, но това откъсване е мигновено.

Интелектът при Шопенхауер е породен от волята, той е нейно следствие, затова и демонстрацията на неговата пълна доминация над нея е невъзможна. Противно на това, което се проблематизира при Едуард фон Хартман, за Шопенхауер волята и интелектът не могат да „съжителстват” заедно в интерпретацията им на равнопоставени начала. Тук субординацията, начертана от философа, остава непроменлива – метафизичното начало на всичко съществуващо, единната и непознаваема основа на всяко едно битие е волята, нейната проекцираност, обективизираност в света е ѝ неговото „сътворяване”, познанието за света е дадено на субекта, а неговият интелект, „осветяващ” заобикалящия го познаваем свят, явяващ ни се като представа, е изроден и подчинен от същата тази воля.

Концептът за *Нищото* обаче достига до това откъсване и пълно нихилизиране на волята, което е снето при чистото познание, респ. то е насочено към пълната деструкция на волята за живот, репрезентираща и породена от волята като основание.

Тази последна стъпка от страна на Шопенхауер има дълбинни смислови последици, както за системата му, така и за по-късното философстване. Завършекът на системата е към нейното разрушаване, в този аспект се експлицира интерпретацията на *Нищото*, извеждаща в най-ясен план Шопенхауеровото осмисляне на противоречията и невъзможността при изграждането на една ирационална метафизика. Затова и експлицирането на метафизичното основание на всичко съществуващо като воля е изначално и още в потенциата си обречено.

При подобна експликация смисълът се сменя и остава единствено без-смисленият стремеж. Оттук и всеки предикат на субекта е положен откъм негативното, отрицателното като породено от волята за живот.

В Шопенхауеров контекст волята за живот задава без-смислието, без-целевостта, без-разумността. Така смисълът е изхвърлен от битието, а в него остава единственото и безметежно без-. Волята не може да предзададе смисъл, тъй като тя, като основание, е единствено и само ирационален устрем, енергия, пораждаща и налична във всяко индивидуално битие. Волята за живот може да се мисли в своята негативност, но откъм живота в интерпретацията му на ценност.

В този аспект се извежда и последната част от главата като следшопенхауеров нихилизъм при Фридрих Ницше. Спрямо Шопенхауер метафизираната воля е предпоставка за онтологичния песимизъм, тя сменя възможността за неговото преодоляване в рамките на самия живот, респ. воля за живот и контраатакува този пункт с нихилизма. Шопенхауеровото *Нищо* за Ницше се явява отрицание, деструкция на инстинктивното и утвърждаващото се в живота. Невъзможността за достигане до автономно основаване на живота като ценност е изначално снето от Шопенхауер чрез обосноваването на ирационалната метафизика на волята и в този смисъл единственият възможен похват за нейното преодоляване е полагането на нихилизма като завършек на системата. Този край поставя питането за едно възможно алтернативно продължение, то обаче собствено спрямо Шопенхауер не е възможно, за сметка на това чрез снемане на метафизираността на волята тази алтернативна проекция се осъществява във философията на Ницше.

В заключението на дисертацията е изведена тристранна типология на възможните идейни проекции, която да послужи за по-нататъшното изследване на заложените проблеми:

Първо, историкофилософска експликация на Шопенхауеровата философия в контекста на деветнадесети век; задълбочаване върху теоретичните проекции и идейни рецепции на Шопенхауеровата мисъл в епохата откъм т.нар. *Schopenhauer'schen Schule*, чрез литературните и философски измерения на

песимизма в епохата; изследване на спецификата на феномена „песимизъм” в полето на деветнадесети век в релация с Шопенхауер.

Второ, деструкция и плурализиране на волята при Фридрих Ницше, както и проследяване на прехода от собствено Шопенхауеровата воля към волята в контекста на психологията; проблематизация на философската истина и релацията воля – философско познание в непосредствената негова характеристика, както и задълбочаване на идеята за ролята на телесността при Шопенхауер и съвременното философизиране на тялото.

Трето, нихилизмът и спецификата на идеята за *Ницото* в европейската философия; възможността за преинтерпретация и преосмисляне на Шопенхауеровия концепт през европейската и източната мисловност откъм идеята за абсолютното *Ницо* при Китаро Нишида от японската Киото школа.

На базата на общото осмисляне, реконструкция и преинтерпретация на Шопенхауеровата философия се откроява значимостта на този проект в неговата граничност. Затова и подобен идеен конструктор се мисли за основополагащ в контекста на европейската философия, тъй като представя и задава преосмислянето на прехода от систематичното към афористичното, от изначално рационалното към изначално инстинктивното, от субекта на познание към субекта на волята.

ПРИНОСНИ МОМЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Изграждане на интерпретативен хоризонт за херменевтично осмисляне на Шопенхауеровия ирационален проект за метафизиране на волята.
2. Философско-теоретично основаване и изграждане на репрезентативния модел във философията на Шопенхауер. Проследяване на репрезентативния теоретикопознавателен метод откъм идейния му генезис в неговия „четирикратен” корен.
3. Изследване на релацията между философията на Шопенхауер и шотландската философия. Проблематизиране и експликация на философските възгледи на Томас Рид и Томас Браун.
4. Фундаментализиране на концепта за мигновеността на чистото познание като решение за възможното отношение воля – познание в системата на Шопенхауер.
5. Експликация на концепта *антипесимистичен нихилизъм* като контрапозиция на ирационалната метафизика на волята. Проследяване на онтологичните идейни проекции на антипесимистичния нихилизъм, вкл. като генезис на песимистичните визии в епохата. Извеждане на философско-теоретични проекции на песимизма във философията на Едуард фон Хартман и Филип Майнлендер.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Публикации по темата на дисертацията:

1. Чолакова, А., Das Ding an sich в контекста на Шопенхауеровата философия, в: *сп. Философски алтернативи*, София, 5/2014, с. 77 – 83.
2. Cholakova, A., From Representation to Visualization: Reflections on the Twofold Cognitive Interpretation of Corporeality, в: *сп. Философия*, София, 4/2014, с. 418 – 432.
3. Чолакова, А., Между представата и волята, или за мигновеността на чистото познание при Шопенхауер, в: *сп. Философия*, София, 2/2014, с. 203 – 209.
4. Чолакова, А., Онтологични пътища на песимизма – Артур Шопенхауер и Джакомо Леопарди, в: *сп. Философия*, София, 3/2013, с. 349 – 359.
5. Чолакова, А., Специфика и проблематика на каузалността при Шопенхауер, в: *сп. Философия*, София, 1/2013, с. 53 – 64.
6. Чолакова, А., Шопенхауер – светът като представа, в: *сп. Философия, София*, 3/2011, с. 73 – 85.

Публикации, свързани с темата на дисертацията:

1. Чолакова, А., Законът за достатъчното основание – пред-откъм-при Шопенхауер, в: *ел. списание NotaBene*, 22/2012.
2. Чолакова, А., Проблемът за тялото във философията на Артур Шопенхауер, в: *ел. списание NotaBene*, 20/2011.

Доклади от международни конференции по темата на дисертацията:

1. Доклад на тема *The role of causality in Schopenhauer's interpretation of dreams*, представен на международна научна конференция *Dreams, Phantasms and Memory*, 19 – 20 септември 2013 г., Гранск, Полша. Организирана от University of Gdańsk, Federal University of Paraná (Brazil), McGill University (Canada), Université Jean Moulin Lyon 3 (France) and University of São Paulo (Brazil).

Доклади от международни конференции:

1. Доклад на тема *From Representation to Visualization: or Body as primary phenomenon in Schopenhauer's philosophy to "symembodiment" in virtual worlds*, представен на международна научна конференция *Bodies in Between: Corporeality and Visuality from Historical Avant-garde to Social Media*, 29 – 31. V. 2014, Клуж Напока, Румъния. Организирана от Babeş-Bolyai University.

2. Доклад на тема *Explication of Schopenhauer's ideas in Maderna's "Schopenhauer" and Campbell's "Green Lantern" – between the ethics and metaphysics*, представен на международна научна конференция *Film-Philosophy Conference*, 12 – 14 септември 2012 г., Лондон, Великобритания. Организирана от Queen Mary, University of London, King's College и Kingston University.